

KAÜ-İİBF DERGİSİ * CİLT: 3 * SAYI: 3 * YIL: 2012
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAFKAS UNIVERSITY, JOURNAL OF ECONOMICS and ADMINISTRATIVE SCIENCES
FACULTY
WEB: <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr>

(1)
**İKTİSADİ BÜYÜMENİN DEMOKRATİKLEŞMEYE ETKİSİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Doç. Dr. Selim BAŞAR¹
Öğr. Gör. Şaduman YILDIZ²

ÖZET

Demokratikleşme uzun bir tarihi süreç içinde ortaya çıkmış ve çeşitli evrimler geçirerek kendini geliştirmiştir. 1959 yılına kadar demokrasinin bazı sosyal şartlara bağlı olduğu ileri sürülmüştür. Ancak 1959 yılında, Lipset demokrasinin sadece sosyal şartlara değil iktisadi gelişmenin gerçekleştirilmesi şartına da bağlı olduğunu iddia etmiştir. Bu bağlamda demokratikleşme iktisadi büyüme ile gerçekleşen bir olgudur. İktisadi büyüme ile demokrasi arasındaki ilişkiler özellikle son dönemlerde birçok araştırmaya konu olmaktadır. Bu çalışmada da 1993–2005 dönemine ait panel veri ile 59 ülke için büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla çeşitli modeller kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre ele alınan dönem, veri ve ülkeler açısından gelir düzeyi ve büyüme oranı arttıkça ülkelerdeki demokratikleşme süreci olumlu olarak etkilenmektedir. Çalışmada ayrıca literatürde yer alan ve demokratikleşmenin enflasyondan olumsuz olarak etkilendiğine dair görüşlere uygun sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bir diğer sonuç ise beşeri sermaye artışının demokratikleşmeye katkıda bulunduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, iktisadi büyüme, panel veri.

¹ Atatürk Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, 25240 Erzurum, e-posta: selim@atauni.edu.tr.

² Ardahan Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, 75000 Ardahan, e-posta: y.saduman@gmail.com.

THE EFFECTS OF ECONOMIC GROWTH ON DEMOCRATIZATION

ABSTRACT

Democratization had occurred in a long historical process and it had developed itself by having different evolutions. It had been claimed that democratization is based on some social conditions until 1959. However, in 1959, Lipset suggested that democracy is based not only on social conditions but also the condition of realization of economic development. In this context, democratization is a fact fulfilled with economic growth.

Relationship between economic growth and democracy have been an important issue for many studies particularly in the last three decades. In this study, effects of economic growth on democratization are investigated by using a panel data set for 1993-2005 period for 59 countries. For his purpose some models are estimated. According to the estimating results, democratization process is positively affected from income level and growth. While democratization level negatively affected by inflation, human capital growth contributes it.

Keywords: Democracy, economic growth, panel data.

1. GİRİŞ

Demokrasi kelime olarak eski Yunanca'da halk, halk kitlesi veya yurttaşlar topluluğu anlamına gelen demos ile egemen olmak, iktidarı kullanmak veya yönetmek anlamına gelen kratein kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.³ Bu bağlamda en klasik demokrasi tanımı halkın kendi kendini yönetmesidir (Schmidt, 2001: 13).

³ Eski Yunanca'da democratia olarak ifade edilen demokrasi kelimesi dilimize Fransızca'dan alınmıştır (Refik, 1947: 31).

Demokrasinin iktisadi boyutu ile iktisadın demokrasi boyutu ve bunlar arasındaki ilişki ve etkileşimler demokratikleşme sürecinin tanımlanması açısından çok önemlidir (Türkkân,1996: 8). Nitekim demokrasi ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki 1959 yılından itibaren tartışılan konular arasında yer almaktadır. Söz konusu tartışmaya öncülük eden Lipset (1959), bir ulus ne kadar zenginse demokrasiyi sürdürme şansı o kadar fazladır şeklindeki ifadesiyle iktisadi gelişmenin demokrasi üzerindeki etkisini ortaya koymuştur (Lipset, 1959: 75 ve Lipset, 1960: 48). Bu bağlamda, dünyanın zengin ülkelerinin çoğu aynı zamanda dünyanın en demokratik ülkeleri arasında yer almaktadır. Nitekim modern büyüme süreci 19. yüzyılın başında ortaya çıkmadan önce çoğu ülke demokratik olarak sınıflandırılmamakta ve demokratikleşme büyüme ile gerçekleşen bir olgu olarak görülmektedir (Acemoglu vd., 2005: 1).

İktisadi büyüme demokratikleşmeyi temel olarak **gelir dağılımını, eğitimi, orta sınıf oluşumunu, siyasal kültürü ve toplumsal yapıyı** değiştirerek etkilemektedir.

Buna göre iktisadi kalkınmanın demokratikleşme üzerindeki etkisi, iktisadi kalkınma ile gelir eşitsizliği arasındaki ters U ilişkisini dikkate alan Muller (1995: 968-9) tarafından şu şekilde özetlenmiştir: İktisadi kalkınma tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne doğru hareket eden işgücü akışına yol açmakta ve işgücündeki bu değişim de şehirlerde orta sınıfın büyüklüğünü artırmaktadır. Söz konusu bu artış ise demokrasiyi güçlendirmektedir. Diğer yandan iktisadi kalkınma gelir eşitsizliğine de yol açmaktadır. Bu durum çalışan sınıfları radikalleştirmekte ve sınıflar arasında kutuplaşmayı artırmaktadır. Bu bağlamda gelir eşitsizliği doğrultusunda ortaya çıkan toplumsal huzursuzluk demokrasinin sürdürülmesi üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır.

Diğer yandan daha yüksek iktisadi kalkınma düzeyi, daha iyi eğitilmiş nüfus ve daha büyük orta sınıfa yol açmak suretiyle vatandaşlık kültür tutumunu, güven ve teknik yeteneği artırarak demokratikleşmeye destek olmaktadır (Huntington, 1991: 68-9).

Benzer şekilde iktisadi kalkınma, okur-yazarlık oranını ve eğitim seviyesini yükseltirken; eğitim sayesinde insanların bakış açıları gelişip anlayışlı olma özellikleri artmakta ve radikal doktrinleri benimsemekten uzaklaşmaktadırlar (Lipset, 1959: 78–9). Ayrıca Lipset (1959: 83–4) iktisadi gelişmenin demokrasi üzerindeki etkisinin, birbiriyle ilişkili olan siyasal kültür ve toplumsal yapıdan etkilendiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda iktisadi gelişme toplumsal tabakalaşma yapısının şeklini, aşağı sınıf tabanına doğru genişleyen sivri bir piramit olmaktan kurtarıp, ortası şişkinleşen bir elmas kesitine benzeterek orta sınıfın siyasal rolünü etkilemektedir. Söz konusu sınıf, ılımlı ve demokratik partileri özendirip aşırı grupları cezalandırarak çatışmaları yumuşatmaktadır. Böylece anti-demokratik parti ve ideolojiler törpülenmektedir. Yukarı sınıfın siyasal değer ve davranışları da ulusal gelire bağlı olarak değişmektedir. Bir ülke ne kadar yoksul ve aşağı sınıfların hayat standartları ne kadar düşükse, yukarı tabakaların aşağı tabakaları toplumdaki dışlayarak alt sınıf olarak nitelendirmek için duydukları baskı da o kadar büyük olmaktadır. Üst sınıflar ile alt sınıfların yaşam standartlarındaki fark bunu psikolojik olarak gerekli kılmaktadır. Söz konusu durumda üst tabakalar alt tabakaların, özellikle iktidarı paylaşma hakkının olmasını kabul etmemektedirler. Yukarı tabakalar yalnızca kendileri demokrasiye karşı olmakla kalmamakta, aynı zamanda aşağı sınıfların aşırı tepkilerinin artmasına da yol açmaktadırlar.

Çalışmanın yapısı şu şekildedir: İkinci bölümde konu ile ilgili uygulamalı çalışmalar çok ülke üzerine, alt bölge üzerine ve tek ülke üzerine yapılan çalışmalar şeklinde gruplandırılarak iktisadi büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkileri ile ilgili literatür özeti sunulmaktadır. Üçüncü bölümde demokrasi düzeyinin ölçülmesi üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ise iktisadi büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkileri panel analizleri kullanılarak ampirik olarak test edilmektedir. Çalışmanın son kısmı olan beşinci bölümde sonuç ve değerlendirmeler ortaya konulmaktadır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Araştırmada konu ile ilgili uygulamalı çalışmalar çok ülke üzerine, alt bölge üzerine ve tek ülke üzerine yapılan çalışmalar olmak üzere üç başlık altında toplanarak ayrı ayrı ele alınmaktadır.

Çok ülke üzerine yapılan ilk çalışma Lipset (1959) tarafından yapılmıştır. Gelir düzeyi ile demokratikleşme arasındaki ilişkinin ele alındığı öncü çalışmada Avrupalı ve İngilizce konuşan ülkeler ile Latin Amerika ülkeleri, istikrarlı demokrasiler ve istikrarlı diktatörlükler olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmanın temel hipotezi, ulusların gelir düzeylerinin artmasının demokrasiyi sürdürme şansını arttıracığı yönündedir. Söz konusu hipotezi test etmek için servet, sanayileşme, şehirleşme ve eğitim gibi iktisadi kalkınmanın çeşitli yönlerini açıklayan veriler kullanarak ele alınan ülkeler için karşılaştırmalı analizler yapmıştır. Araştırmanın sonuçları gelir düzeyi arttıkça, ülkelerin demokrasilerinin güçleneceğini ileri sürmektedir.

Lipset'in bulgularını destekler nitelikte yapılmış olan ilk çalışma Coleman'a (1960) aittir. Araştırmanın sonuçlarında sosyo-iktisadi kalkınmanın demokrasiyi pozitif olarak etkilediği ileri sürülmüştür. Benzer şekilde Cutright'in (1963) yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre, siyasal kalkınma düzeyi haberleşme düzeyi, iktisadi kalkınma, eğitim ve kentleşmeden pozitif olarak etkilenmektedir.

Neubauer ise (1967) çalışmasının sonuçlarında Cutright'in (1963) araştırma sonuçlarının aksine sosyo-iktisadi açıdan kalkınmış toplumların demokratik olma olasılığı daha fazladır şeklindeki önermenin belirgin olmadığını vurgulamıştır. Benzer görüşü savunan Jackman (1973) çalışmasında elde ettiği sonuçların Lipset (1959) ve Cutright (1963) hipotezlerinden ziyade Neubauer (1967) hipotezi ile daha tutarlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre, iktisadi kalkınma ile demokratik performans arasındaki ilişki doğrusal değildir.

Yapılan bir başka çalışma Bollen'e (1979) aittir. Çalışmanın amacı "daha önce kalkınmış olan ülkeler daha sonra kalkınmış olan ülkelere daha demokratiktir" hipotezinin sonuçlarının geçerli olup olmadığını test etmektir. Bollen'in (1979) elde ettiği tahmin sonuçları

söz konusu hipotezin geçerli olmadığını göstermektedir. Yine çalışmanın sonuçlarında kalkınma düzeyinin bir ülkenin demokratik olup olmadığına karar vermede önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arat ise (1988) Neubauer (1967) ve Jackman'ın (1973) iddiasını doğrulayarak gelişmiş ülkeler için iktisadi kalkınma ve demokrasi arasındaki ilişkinin önemli olmadığı fakat orta gelirli ülkelerde kalkınma düzeyindeki artışların demokrasi düzeylerinde artışlara yol açacağı sonucuna ulaşmıştır. Ancak çalışmada daha sonra uzun dönemli analizler yapılmış ve bu analizler sonucunda iktisadi kalkınma ve demokratikleşme arasındaki pozitif ilişkinin Lipset (1959) ve Coleman'ın (1960) aksine yok olduğu kanaatine varmıştır.

Helliwell (1992) demokrasi iktisadi büyüme arasındaki, çift yönlü bağlantıyı incelemiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, gelirin demokrasi üzerindeki etkisi pozitif ve güvenilirlerdir. Yine Helliwell (1994), kişi başına gelir düzeyi ile demokrasi arasında güvenilir bir pozitif ilişki olduğunu doğrulayarak daha yüksek gelir düzeylerindeki ülkelerin demokratik hükümet şekillerine sahip olma olasılığının daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁴

Burkhart vd. (1994) ise yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, iktisadi kalkınma demokratik performansı artırmaktadır. Ayrıca uluslararası ve yurtiçi iktisadi faktörlerin ulusların demokratik geleceğini şekillendirmede belirleyici özelliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Muller (1995) tarafından yapılan çalışmada gelir eşitsizliğinin demokrasiyi etkilediği ve bu etkinin iktisadi kalkınmanın demokrasi üzerindeki pozitif etkisini yok ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan Ersson vd. ise (1996) iktisadi kalkınma ile demokrasi arasında zayıf bir pozitif ilişki olduğunu ve demokrasi ile iktisadi büyüme arasında ise istikrarlı bir ilişkinin olmadığını ileri sürmüşlerdir.

⁴ Cutright (1960), Bollen (1979), Helliwell'in (1992, 1994), elde ettiği bulgular Lipset'in (1959) tezini doğrulamaktadır.

Przeworski vd. (1997) ilk olarak gelirin diktatör rejimler üzerindeki etkisini inceleyerek kişi başına 1000 \$'ın altındaki ve 4000 \$'ın üstündeki gelir düzeylerinde diktatörlüğün azalma olasılığının düşük, 1000 – 4000 \$ gelir düzeylerinde bu olasılığın yüksek olduğunu ortaya koyarak Lipset'in (1959) demokrasiler iktisadi kalkınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkarlar şeklindeki önermesinin geçerli olmadığını belirtmişlerdir. Çalışmada daha sonra demokratik rejimlerde demokrasi ile gelir arasındaki ilişki incelenmiş ve demokratik olan ülkelerde gelir seviyesi arttıkça demokrasiyi sürdürme olasılığının artacağı belirtilerek Lipset'in (1959) bir ulus ne kadar zenginse demokrasiyi sürdürme olasılığı o kadar fazladır şeklindeki önermesinin ise geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yay (2002) iktisadi büyüme ile demokrasi arasındaki iki yönlü ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, ekonomik gelişmişlik seviyesi demokrasiyi pozitif olarak ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

Boix vd. (2003) iktisadi kalkınmanın hem demokrasiye dönüşüm olasılığını hem de demokrasinin sürdürülme olasılığını artırdığını ileri sürerek Lipset'in modernizasyon teorisini desteklemişlerdir. Bu bağlamda çalışmada iktisadi kalkınmanın sadece demokrasinin sürdürülme olasılığını artırdığını savunan Przeworski vd.'ye (1997) karşı çıkmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, iktisadi kalkınma hem demokrasiye hem de onun devam etmesine sebep olmaktadır.

Gould vd. (2003) ise yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, iktisadi büyüme diktatör rejimlerde demokrasiye dönüşüm olasılığını artırıcı, demokratik rejimlerde ise demokrasinin düşme olasılığını azaltıcı yönde etkilidir ve demokratik olmayan mekanizmalar zayıf olduğu zaman kalkınmanın demokrasinin sürdürülmesi üzerindeki etkisi daha fazladır.

Acemoglu vd. (2005), tarihi faktörler dikkate alınmadığı zaman demokrasi ve gelir arasında pozitif ilişkinin ortaya çıktığını, ancak tarihi faktörler dahil edilerek yapılan uzun dönemli analizler

sonucunda gelirin demokrasi üzerindeki etkisinin kanıtlanamadığını belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada yapılan analizler ile iktisadi krizlerin demokrasiyi daha olası yaptığı sonucuna da ulaşmışlardır.

Alt bölge düzeyinde yapılan ilk çalışma Landman'a (1999) aittir. Landman(1999) Latin Amerika'daki 70 ülke için alt bölge çalışması yaparak, söz konusu bölgede Lipset (1959) teorisinin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, KBGSMH, kişi başına enerji kullanımı veya reel kentsel ücretler çalışmada ele alınan çeşitli demokrasi ölçütleri ile ilişkili değildir. Nitekim Landman (1999), Lipset'in (1959) teorisinin alt bölge düzeyinde doğrulanmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Alfaro (2002) da Lipset'in (1959) teorisinin alt bölge düzeyinde geçerliliğini ortaya koymak için Orta Amerika'nın Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Nikaragua ülkelerini ele almıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre alt bölge düzeyinde demokrasi iktisadi kalkınmaya bağlı değildir. Başar vd. (2009), geçiş ekonomilerindeki demokratikleşme sürecinin gelirden pozitif olarak etkilendiği bulgusuna ulaşmışlardır.

Tek ülke üzerine yapılan çalışmalardan ilki Kim'e (1971) aittir. Kim 1968 dönemine ait verilerle sosyo-iktisadi kalkınmanın belirli bir düzeyi demokrasinin istikrarı için gereklidir şeklindeki Lipset (1959) ve Cutright (1963) hipotezinin Japonya için geçerli olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, sosyo-iktisadi kalkınmanın ve demokrasinin ölçümleri arasında güçlü ve pozitif bir ilişki sağlanamadığı için Lipset (1959) ve Cutright (1963) hipotezleri Japonya için geçerli değildir.

Monshipouri vd. ise (1995) Pakistan'daki iktisadi büyümenin güçlü ve büyük bir orta sınıfı oluşturamadığını fakat elit grupların ortaya çıkmasına ve güçlenmesine yol açtığını belirtmişlerdir. Çalışmada ayrıca Pakistan'daki iktisadi büyümenin sürdürülebilir demokrasiyi değil, otoriter rejimlerin yaşamasını sağladığı vurgulanmıştır.

Yıldız Ş. (2007) Türkiye için yaptığı çalışmada iktisadi büyümenin demokratikleşme üzerinde pozitif etkili olduğu sonucuna varmıştır.

3. DEMOKRASİ DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ

Demokrasinin doğrudan ölçülmesi zordur. Buna rağmen birçok çalışmada demokrasiyi ölçme konusunda, özellikle Dahl'ın (1971, 1989) Poliarşi adlı araştırması referans alınmaktadır. Poliarşi kelime anlamıyla çoğunluğun egemenliği anlamına gelmektedir. Söz konusu kavram, daha önce bu anlamıyla 17. Yüzyılda Alstedius tarafından ortaya atılmıştır. Alstedius, poliarşiyi en yüksek iktidarın halkın elinde bulunduğu bir sistem olarak ifade etmiştir (Schmidt, 2001: 256).

Dahl'a göre (1989) tam gelişmiş bir poliarşinin varlığından söz edebilmek için şu özelliklerin bir arada olması gerekmektedir: 1) Görevde olanların seçilmesi, 2) Serbest, adil ve düzenli olarak yapılan seçimler, 3) Bütün yetişkinlerin seçimlere katılma hakkına sahip oldukları bir seçim sistemi, 4) Bütün yetişkinlerin sahip olduğu edilgen seçim hakkı, 5) Düşünce özgürlüğü, 6) Haberleşme özgürlüğü, 7) Örgütlenme ve koalisyon özgürlüğü. Dahl (1989) söz konusu özellikleri dikkate alarak bir demokrasinin varlığının anlaşılabilmesi için göstergeler sunmaktadır. Bu bağlamda demokrasi doğru olarak ölçülebilmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda Dahl'dan (1971) hareket eden ve çoğunlukla ülkeleri karşılaştırma temeline dayanan birçok demokrasi ölçütü geliştirilmiştir.

Uygulamalı çalışmalarda sık olarak rastlanan demokrasi endekslerinden biri Freedom House Demokrasi Endeksi'dir. Dünyada demokratikleşme sürecini analiz eden söz konusu endeks, bağımsız sivil toplum kuruluşlarından Freedom House (ABD) tarafından her yıl yayımlanan Freedom in the World adlı raporlarda yer almaktadır. 1972'den beri yayımlanan bu endeks siyasal haklar ve sivil özgürlükler olmak üzere, iki tür zaman serisinden oluşmaktadır. Söz konusu endekste bir ülkedeki siyasal rejimin demokrasi olup olmadığının tespiti ve derecesi konusunda bazı temel ölçütler dikkate

KAÜ-İİBF DERGİSİ * CİLT: 3 * SAYI: 3 * YIL: 2012
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAFKAS UNIVERSITY, JOURNAL OF ECONOMICS and ADMINISTRATIVE SCIENCES
FACULTY
WEB: <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr>

alınmaktadır. Demokrasi için gerekli ölçütlerin başında çok partili ve rekabetçi bir sistemin varlığı, vatandaşların birçok aday arasından hür ve adil şekilde tercih yapabilmesi, muhalefette olanların iktidarı elde etme ve iktidara katılma şanslarının resmi olarak bulunması gelmektedir. Söz konusu niteliklere sahip siyasal sistemler demokratik sistemler olarak sınıflandırılmıştır.

Diğer yandan devletlerin siyasal sistemleri siyasal haklara ve sivil özgürlüklere göre özgür, kısmen özgür, özgür olmayan şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Bu bağlamda endekste yer alan ülkelere 1–7 arasında değerler verilmiştir. Söz konusu endekste 1 skoru tam gelişmiş demokrasileri ve 7 skoru ise demokratik unsurların yokluğunu göstermektedir. Buna göre Freedom House Endeksi'nde yer alan siyasal haklar ve sivil özgürlükler skorlarının yıllık ortalaması 1 ile 2.5 arasında değer alan siyasal sistemler özgür, 3 ile 5.5 arasında değer alanlar kısmen özgür ve 5.5 ile 7 arasında değer alanlar ise özgür olmayan siyasal sistemler şeklinde sınıflandırılmıştır (Freedom House, 2007) Çeşitli ülkelere ait demokrasi endeksleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Seçilmiş Ülkelerin Freedom House Endeksleri (2005)

Ülke	Siyasal Haklar	Sivil Özgürlükler	Özgürlük Derecesi
Avustralya	1	1	Özgür
Bahreyn	5	5	Kısmen özgür
Bolivya	3	3	Kısmen özgür
Çin	7	6	Özgür değil
Danimarka	1	1	Özgür
El Salvador	2	3	Özgür
Gürcistan	3	3	Kısmen özgür
Haiti	7	6	Özgür değil
Hindistan	2	3	Özgür
İran	6	6	Özgür değil
Japonya	1	2	Özgür
Libya	7	7	Özgür değil
Malta	1	1	Özgür
Kuzey Kore	7	7	Özgür değil
Suudi Arabistan	7	6	Özgür değil
Tayvan	1	1	Özgür
Türkiye	3	3	Kısmen özgür
Uganda	5	4	Kısmen özgür
Venezuela	4	4	Kısmen özgür
Yemen	5	5	Kısmen özgür

Kaynak: Freedom House (2006).

Bir diğer demokrasi endeksi ise Polity Demokrasi Endeksi'dir. Polity I (Gurr, 1974) , Polity II (Gurr, 1990), Polity III (Jagers vd., 1995) ve Polity IV (Marshall vd., 2002) veri setleri, dünya sistemindeki devletlerin yönetim özelliklerini kodlayan Polity (siyasal sistem veya yönetim şekli) araştırmasının aşamalarını ifade etmektedir. Her aşamada bir önceki aşamaya göre ele alınan ülke

sayısı artırılarak, bu araştırmanın son şeklini oluşturan Polity IV veri setinde 161 devlete yer verilmiştir.

Polity veri setlerinde yer alan demokrasi skoru 0 ile 10 arasında değişen değerler almakta ve 0 demokratik unsurların yokluğunu ve 10 ise tam gelişmiş demokrasileri göstermektedir. Söz konusu endeks Siyasal Katılım Rekabetçiliği, Siyasal Katılım Açıklığı, Siyasal Katılım Rekabetçiliği ve Başkanlık Yönetimi Üzerindeki Sınırlamalar ile ilgili kodlamalar ele alınarak oluşturulmuştur. Aynı şekilde otokrasi skoru 0 ile 10 arasında değerler almakta ve 0 otokratik unsurların yokluğunu ve 10 ise tam gelişmiş otokrasileri göstermektedir. Otokrasi skoru da Siyasal Katılım Rekabetçiliği Katılım Düzenlemesi, Siyasal Katılım Açıklığı, Siyasal Katılım Rekabetçiliği ve Başkanlık Yönetimi Üzerindeki Sınırlamalar ile ilgili kodlamalar ele alınarak demokrasi skoruna benzer yolla oluşturulmuştur. Polity endeksi ise demokrasi skorundan otokrasi skoru çıkarılarak elde edilmektedir. Demokrasi ve otokrasi skorları arasındaki farkı ifade eden Polity endeksi demokrasinin çok yaygın olarak kullanılan bir ölçümüdür. Söz konusu endekste -10 (güçlü otokrasi) ve +10 (güçlü demokrasi) arasında skorlar yer almaktadır. Polity IV veri setinde diğer veri setlerinden farklı olarak, Polity Demokrasi Endeksi'nin zaman serisi analizlerinde kullanımını kolaylaştırmak için söz konusu veri setine Polity 2 skoru eklenmiştir. Polity 2 skoru ile Polity endeksinde yer alan standart yönetim skorları (-66, -77, -88)⁵ geleneksel yönetim skorlarına⁶ dönüştürülmüştür (Marshall vd., 2002). Çeşitli ülkelere ait demokrasi endeksleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

⁵ (-66) skoru devletleri yönetim süreçlerindeki ara dönemi, (-77) anarşi önemini, (-88) ise geçiş dönemini ifade etmektedir.

⁶ Geleneksel yönetim skoru ile -10 ile +10 arasında yer alan değerler ifade edilmektedir.

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerin Polity Skorları.

Ülkeler/Yıllar	1980	1990	2000	2003	2004	2005
ABD	+10	+10	+10	+10	+10	+10
Kanada	+10	+10	+10	+10	+10	+10
Jamaika	+10	+10	+9	+9	+9	+9
Romanya	-8	+5	+8	+8	+9	+9
Kolombiya	+8	+8	+7	+7	+7	+7
Türkiye	-5	+9	+7	+7	+7	+7
Sudan	-7	-7	-7	-6	-6	-4
Yemen	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Umman	-10	-10	-9	-8	-8	-8
Suudi Arabistan	-10	-10	-10	-10	-10	-10

Kaynak: Polity IV Project (2006).

Demokrasinin ölçülmesinde Freedom House ve Polity Demokrasi Endekslerinin dışında farklı demokrasi endeksleri de geliştirilmiştir. Söz konusu endeksler aşağıdaki Tablo 3'de özetlenmektedir.

Tablo 3. Çeşitli Demokrasi Endeksleri

Endeks Adı	Açıklama
Arat Demokrasi Endeksi	Arat (1991) katılım, kapsam, rekabet ve hükümet zorlaması gibi dört unsuru dikkate alarak demokrasi endeksini oluşturmuştur. Söz konusu endeks 29'dan 109'a doğru sıralanmıştır. Bu endekste düşük skorlara sahip ülkelerin yüksek skorlara sahip ülkelere göre daha az demokratik olduğu kabul edilmektedir.
Banks Demokrasi Endeksi	Banks (1994) hazırladığı demokrasi endeksi ile adaylık süreci rekabetini, hükümet etkinliğini, meclislerin yasama yetkisi etkinliklerini, yasama yetkisine sahip olanların seçimini ve parti meşruluğu gibi konuları skorlar haline getirerek kurumsal değişimi ölçmüştür. 1972-1988 dönemi için söz konusu skorlar toplanarak, 1-17 arasında değişen bir endeks oluşturulmuştur. Ülkelerin aldığı skorun 1'e yaklaşması demokratik kurumların yokluğunu, 17'e yaklaşması demokratik kurumların varlığını ifade etmektedir.
Bollen Liberal Demokrasi Endeksi	Bollen (1993), Liberal Demokrasi Endeksi'ni 1960, 1965 ve 1980 yıllarını kapsayacak şekilde güvenilirlik ve doğruluk açısından uygun standartlar doğrultusunda oluşturmuştur. Endekste 0 ile 100 arasında değişen değerler yer almakta ve 0 otoriter ülkelere karşılık gelirken, 100 skoru ise demokratik ülkeleri göstermektedir. Bollen liberal demokrasileri siyasal haklara ve demokratik kurallara izin veren siyasal

	sistemler olarak tanımlamaktadır.
Poe ve Tate Demokrasi Endeksi	Poe ve Tate (1994) hazırladıkları demokrasi endeksinde, yıllık Amnesty International ve US State Department Country Raporları'nın verilerini kodlayarak hakların korunup korunmadığını ölçmüşlerdir. Söz konusu endekste 1980-1987 dönemini kapsayan 1-5 arası skorlar yer almakta ve düşük skorlar hakların daha iyi korunduğunu ifade etmektedir.

4. VERİ ve YÖNTEM

Çalışmada GÜ, GOÜ ve AGÜ'lerden oluşan 59 ülke ele alınarak iktisadi büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu ülkelerin Dünya Bankası sınıflandırmasına göre 20'si Üst gelir, 16'sı Üst-Orta gelir, 13'ü Alt-Orta gelir ve 10'u Düşük gelirli ülkelerden oluşmaktadır. Söz konusu 59 ülke için 1993-2005 dönemine ait veriler kullanılarak 767 veriden oluşan bir dengeli panel oluşturulmuştur.

Çok ülke üzerine yapılan çalışmalarda her ülke için her veriye ulaşmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda uygulamanın verileri demokrasi endeksi, enflasyon, nüfus, yetişkin okuryazarlık oranı, GSMH, Kişi Başına GSMH (KBGSMH) ve KBGSMH yıllık büyüme oranı değişkenlerine ait verilerinden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan veri ve kaynakları Tablo 4'de özetlenmiştir.

Tablo 4. Veri Seti

Veri	Açıklama	Kaynak
DEM	DEM değişkeni Polity Demokrasi Endeksi'nin Polity skorunu temsil etmektedir. Polity skorunda -10 ile +10 arasında değerler yer almaktadır. Polity skorunun analizlerde kullanımını kolaylaştırmak için, söz konusu skor yeniden ölçeklendirilmiştir.	Polity IV Project.
INF	GSYİH deflatörüne göre hesaplanan yıllık enflasyon oranı.	World Bank, World Development Indicators Veri Tabanı.
POP	Nüfus (Milyon kişi)	World Bank, World Development Indicators Veri Tabanı.
SCHOOL	Yetişkin okur-yazarlık oranı.	UNDP, 1993-2005 Human Development Reports.
Y1	Satın alma gücü paritesine göre GSMH (milyar USD)	World Bank, World Development Indicators Veri Tabanı.
Y2	Satın alma gücü paritesine göre KBGSMH (USD)	World Bank, World Development Indicators Veri Tabanı.
GR	Satın alma gücü paritesine göre KBGSMH yıllık büyüme oranı	World Bank, World Development Indicators Veri Tabanı.

Çalışmada yapılan tahmin dengeli bir panel yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Panel veri modelleri son yıllarda sıklıkla kullanılmaktadır. Panel veri araştırmalara uzaysal ve zamansal bir boyut katarak regresyon analizlerinin yürütülmesinde araştırmacılara

geniş imkanlar sağlamaktadır. Panel veri modelleri, ortak sabitli model (OSM), sabit etkili model (SEM) ve tesadüfi etkili model (TEM) olmak üzere üçe ayrılır. OSM’de hem kesim noktası (sabit terim) hem de eğim katsayıları sabittir. Bu modelde veri bir havuzda toplanarak EKK yöntemi ile tahmin yapılır. Bu model genel olarak hem kesit hem zaman etkileri mevcut fakat anlamsız olduğunda uygulanır. OSM genel olarak havuzlanmış (pooled) regresyon modeli olarak ta adlandırılır.

Panelin diğer bir türü, eğimin kesitlere göre sabit fakat kesim noktalarının farklı olduğu SEM’dir. Burada kesim noktaları kesite özgü olup kesitten kesite farklıdır. SEM’de bir kesiti (örneğin ülke, şehir vb.) tanımlamak için $i - 1$ sayıda kukla değişken kullanıldığı için bu model bazen en küçük kareler kukla değişken modeli olarak ta adlandırılabilir. Bir SEM aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$y_{it} = a_1 + a_2 grup_1 + a_3 grup_2 + \beta_2 x_{2it} + \beta_3 x_{3it} + e_{it} \quad (1)$$

TEM ise bir tesadüfi sabit terime sahip regresyon olarak tanımlanabilir (Greene, 2003). Hatayı ele alırken kesim noktalarının tesadüfi bir sonuç değişkeni olduğunu kabul etmek gerekir. Bu sonuç bir ortalama değer ile bir tesadüfi hatanın sonucudur. Eğer yatay kesit biriminin sabitinden sapmasını gösteren yatay kesite özgü hata terimi (v_i) modelleştirilmiş ise değişkenin hatları ile ilişkisiz olmalıdır. Bir TEM aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$y_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 x_{it} + \beta_2 x_{it} + e_{it} \quad (2)$$

$$\beta_{0i} = \beta_i + \beta_1 x_{it} + \beta_2 x_{it} + e_{it} + v_i \quad (3)$$

$$\therefore y_{it} = \beta_i + \beta_1 x_{it} + \beta_2 x_{it} + e_{it} + v_i \quad (4)$$

Tesadüfi hata terimi (v_i), zaman içinde sabittir. Bu nedenle $E = [v_i^2 | x] = \sigma_i^2$ olur. v_i ’nin uygun bir şekilde tayin edilmesi için,

kişisel etkiler dikey olmalıdır (Yaffee, 2003, Greene 2003, Baltagi, 2005).

5. TAHMİN SONUÇLARI

Panel verinin zaman boyutunun mevcut olması birim kök sürecinin araştırılmasını gerektirmektedir. Serilerde genel birim kökün varlığı Levin, Lin ve Chu testi ile, kesitler dahilindeki birim kök süreci ise Im, Pesaran ve Shin testi ile araştırılmıştır. Yetişkin okuryazarlık oranı bireysel sabit; diğer değişkenler bireysel trend ve sabitli süreci içinde değerlendirilmiştir. Uygulanan birim kök testlerinde gecikme uzunlukları Schwarz Bilgi Kriteri (SIC) dikkate alınarak tüm serilerde 1 gecikme olarak belirlenmiştir. Birim kök testleri sonuçları Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5. Birim kök testleri sonuçları

	DEM	Y1	Y2	GR	POP	SCHOOL	INF
Levin, Lin&Chu t	-2.0E+15 ^a	-18.41 ^a	-19.03 ^a	-15.49 ^a	-24.70 ^a	-8.51 ^a	-629.72 ^a
Im, Pesaran, Shin W	-5.0E+15 ^a	-7.04 ^a	-7.15 ^a	-7.00 ^a	-20.71 ^a	-2.61 ^a	-71.94 ^a

(^a), (^b) ve (^c) sırasıyla 0.01, 0.05 ve 0.10 önem düzeyini ifade etmektedir.

Tablodan görüldüğü gibi tüm değişkenler gerek genel birim kök gerekse kesitler dahilindeki birim kök süreci açısından düzey değerlerinde durağandırlar. Modeller sırasıyla ortak sabitli model (OSM), sabit etkili model (SEM) ve tesadüfi etkili model (TEM) olmak üzere üç türlü tahmin edilmiştir. F değeri modelde bireysel etkilerin varlığını göstermekte ve Hausman istatistiği de bireysel etkilerin var olduğu durumda SEM ve TEM arasında seçim yapılmasını sağlamaktadır.

Büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkilerinin araştırılmasında önce düzey değerler üzerinden tahmin yapılmış ve iki farklı gelir değişkeni ile büyüme değişkeni üç modelde sırasıyla yer

almıştır. Literatürde özetlenen bazı çalışmalarda GSMH, bazı çalışmalarda KBGSMH, bazı çalışmalarda ise KBGSMH yıllık büyüme oranı bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmada daha tutarlı sonuçlar elde etmek ve söz konusu değişkenler arasında önemli farklılıklar olup olmadığını araştırmak amacıyla farklı modeller oluşturularak çeşitli değişken kombinasyonları denenmiştir. *i* ülkeyi ve *t* zamanı göstermek üzere tahmin edilen modeller aşağıda gösterilmiştir.

- Model 1.
$$DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 POP_{it} + \beta_3 SCHOOL_{it} + \beta_4 Y1_{it} + e_{it}$$

(5)

Model 2.
$$DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 POP_{it} + \beta_3 SCHOOL_{it} + \beta_4 Y2_{it} + e_{it}$$

(6)

Model 3.
$$DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 POP_{it} + \beta_3 SCHOOL_{it} + \beta_4 GR_{it} + e_{it}$$

(7)

Tablo 6. Tahmin sonuçları (Bağımlı değişken DEM)

	Model 1			Model 2			Model 3		
	OSM	SEM	TEM	OSM	SEM	TEM	OSM	SEM	TEM
Sabit	3.5809 ^a (4.2774)	3.5513 ^a (4.1993)	3.5809 ^a (4.2446)	5.0779 ^a (6.0558)	5.040 ^a (5.9662)	5.0779 ^a (6.0156)	5.0923 ^a (5.7947)	5.0599 ^a (5.7167)	5.0923 (5.7562)
INF	-0.0024 ^c (-1.8035)	-0.0025 ^c (-1.8342)	-0.0024 ^c (-1.7897)	-0.0012 (-0.9348)	-0.0014 (-1.0871)	-0.0012 (-0.9286)	-0.0009 (-0.4838)	-0.0012 (-0.6348)	-0.0009 (-0.4806)
POP	0.0054 ^a (3.6826)	0.0055 ^a (3.6639)	0.0054 ^a (3.6543)	0.0065 ^a (5.0191)	0.0066 ^a (5.0349)	0.0065 ^a (4.9858)	0.0065 ^a (4.8715)	0.0066 (1.8809)	0.0065 (4.8390)
SCHOOL	0.1374 ^a (14.4050)	0.1378 ^a (14.2922)	0.1374 ^a (14.2944)	0.1025 ^a (9.6655)	0.1025 ^a (9.5993)	0.1025 ^a (9.6013)	0.1023 ^a (9.2422)	0.1023 ^a (9.1776)	0.1023 ^a (9.1806)
Y1	0.0002 ^c (1.7662)	0.0002 ^c (1.7703)	0.0002 ^c (1.7526)						
Y2				0.0001 ^a (6.9526)	0.0001 ^a (7.0228)	0.0001 ^a (6.9065)			
GR							0.0001 ^a (6.7270)	0.0001 ^a (6.7849)	0.0001 ^a (6.6822)
R ²	0.24	0.24	0.24	0.28	0.28	0.28	0.28	0.28	0.28
F-ist	60.4279 (0.00)	14.8974 (0.00)	60.4279 (0.00)	75.2583 (0.00)	18.6856 (0.00)	75.2583 (0.00)	69.0392 (0.00)	18.2774 (0.00)	69.0392 (0.00)
F-değ.		0.0286			0.1589			0.1517	
Hausman χ^2			0.2647			1.8386			1.6376

Parantez içindeki değerler t-istatistiğini göstermektedir. ^(a), ^(b) ve ^(c) sırasıyla 0.01, 0.05 ve 0.10 önem düzeyini ifade etmektedir.

Tahmin sonuçlarına göre F değeri her üç modelde de bireysel etkilerin bulunduğu hipotezini reddetmektedir. F değeri SEM ve TEM sonuçlarını göz ardı ettiği için Hausman sonuçlarına bakılmaz. Bu nedenle OSM sonuçlarına göre yorum yapılmalıdır. OSM sonuçlarına göre her üç modelde de gelir ve büyüme oranındaki artışın demokrasi düzeyi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır. Enflasyon artışının demokratikleşme üzerindeki etkisi negatif olmakla birlikte bu durum yalnızca Model 1’de istatistik olarak kanıtlanabilmiştir. Nüfus artışı ile birlikte demokratikleşme derecesi yükselmektedir. Yine beşeri sermayeyi temsil eden yetişkin okur-yazarlık oranındaki artış yükseldikçe demokratikleşme düzeyinin arttığı tüm modellerde görülmektedir.

Uygulamada ikinci olarak iktisadi büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkisinin yüzde olarak yorumlanabilmesi için aynı modeller logaritmik olarak tahmin edilmiştir. Tahmin edilen modeller aşağıda verilmiştir.

$$\text{Model 4.} \\ \ln DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 \ln POP_{it} + \beta_3 \ln SCHOOL_{it} + \beta_4 \ln Y1_{it} + e_{it} \\ (8)$$

$$\text{Model 5.} \\ \ln DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 \ln POP_{it} + \beta_3 \ln SCHOOL_{it} + \beta_4 \ln Y2_{it} + e_{it} \\ (9)$$

$$\text{Model 6.} \\ \ln DEM_{it} = \alpha_i + \beta_1 INF_{it} + \beta_2 \ln POP_{it} + \beta_3 \ln SCHOOL_{it} + \beta_4 \ln GR_{it} + e_{it} \\ (10)$$

Yukarıda ifade edilen eşitliklerin tahmin sonuçları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Tahmin sonuçları (Bağımlı değişken lnDEM)

	Model 4			Model 5			Model 6		
	OSM	SEM	TEM	OSM	SEM	TEM	OSM	SEM	TEM
Sabit	1.3839 ^a (3.7157)	1.3839 ^a (3.6846)	1.3839 ^a (3.6876)	0.0488 (0.1601)	0.0378 (0.1229)	0.0488 (0.1589)	0.3693 (1.0539)	0.3645 (1.0316)	0.3693 (1.0459)
INF	-2.62E-05 (-0.1701)	-3.16E-05 (-0.1990)	2.62E-05 (-0.1688)	-2.20E-05 (-0.1432)	-2.84E-05 (-0.1787)	-2.20E-05 (-0.1421)	-4.30E-05 (-0.1939)	-5.77E-05 (-0.2538)	-4.30E-05 (-0.1924)
ln POP	-0.1650 ^a (-6.2088)	-0.1660 ^a (-6.1888)	-0.1650 ^a (-6.1619)	0.0298 ^b (2.0424)	0.0303 ^b (2.0567)	0.0298 ^b (2.0270)	0.0201 (1.3106)	0.0206 (1.3289)	0.0201 (1.3007)
ln	0.1827 ^b (2.0404)	0.1819 ^b (2.0144)	0.1827 ^b (2.0250)	0.1750 ^c (1.9568)	0.1741 ^c (1.9308)	0.1750 ^c (1.9421)	0.4665 ^a (5.8258)	0.4669 ^a (5.7851)	0.4665 ^a (5.7818)
ln Y1	0.1940 ^a (8.2199)	0.1955 ^a (8.1804)	0.1940 ^a (8.1579)						
ln Y2				0.1968 ^a (8.3585)	0.1984 ^a (8.3202)	0.1968 ^a (8.2956)			
ln GR							1.28E-05 ^a (5.5791)	1.30E-05 ^a (5.5646)	1.28E-05 (5.5369)
R ²	0.18	0.18	0.18	0.19	0.19	0.19	0.15	0.15	0.15
F-ist	44.0847 (0.00)	10.8887 (0.00)	44.0847 (0.00)	44.7341 (0.00)	11.0519 (0.00)	44.7341 (0.00)	31.3869 (0.00)	8.2711 (0.00)	31.3869 (0.00)
F-değ.		0.0445			0.0480			0.0373	
Hausman			0.4354			0.4745			0.3373
χ^2									

Parantez içindeki değerler t-istatistiğini göstermektedir. ^(a), ^(b) ve ^(c) sırasıyla 0.01, 0.05 ve 0.10 önem düzeyini ifade etmektedir.

Tahmin sonuçlarına göre düzey değerler üzerinden yapılan tahmin sonuçlarına benzer şekilde F değeri her üç modelde de bireysel etkilerin bulunduğu hipotezini reddetmektedir. Bu bağlamda, dikkate alınan OSM sonuçlarına göre her üç modelde de gelir ve büyüme oranındaki artışın demokrasi düzeyi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Enflasyon artışının demokratikleşme üzerindeki etkisi yine negatiftir. Bu bağlamda yalnızca Model 3 açısından istatistik olarak anlamlı sonuçlar sağlanamamıştır. Nüfus artışının demokratikleşme üzerindeki etkileri ise belirsizdir. Yine beşeri sermayeyi temsil eden yetişkin okuryazarlık oranındaki artış yükseldikçe demokratikleşme düzeyinin arttığı tüm modellerde istatistik olarak anlamlıdır.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışmada 1993–2005 dönemine ait veri ile 59 ülke için büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre ele alınan dönem, veri ve ülkeler açısından gelir düzeyi ve büyüme oranı arttıkça ülkelerdeki demokratikleşme süreci olumlu olarak etkilenmektedir. Elde edilen bu sonuçlar Lipset (1959), Coleman (1960), Cutright (1963), Bollen (1979), Helliwell (1992, 1994), Burkhart (1994), Yay (2002), Boix vd. (2003) bulgularını desteklerken; Neubauer (1967), Jackman (1973), Arat (1988) bulgularını desteklememektedir. Çalışmada ayrıca literatürde yer alan ve demokratikleşmenin enflasyondan olumsuz olarak etkilendiğine dair görüşlere uygun sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bir diğer sonuç ise beşeri sermaye artışının demokratikleşmeye katkıda bulunduğu yönündedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında ülkelerin büyüme süreçlerinin hızlanmasının ve enflasyonu düşürücü politikalar uygulamalarının demokratikleşme sürecine olumlu katkıda bulunacağı

söylenebilir. Bu bağlamda demokratikleşme çabası içinde bulunan ülkelerin ileri demokrasilere sahip olma isteklerini gerçekleştirirken yasal, siyasi ve bürokratik faktörler yanında iktisadi faktörleri de göz önünde bulundurmaları gereklidir. Buna ilave olarak eğitim düzeyinin yükseltilmesi, eğitimin toplumsal tabana yayılması ve eğitimde fırsat eşitliğinin yakalanmasına yönelik politikaların demokratikleşme sürecine katkıda bulunacağı söylenebilir.

Ek 1. Çalışmada ele alınan ülkeler ve dahil oldukları gelir grupları.

Yüksek gelirli ülkeler	Üst-Orta gelirli ülkeler	Düşük-Orta gelirli ülkeler	Düşük gelirli ülkeler
ABD	Türkiye	Bolivya	Bangladeş
Almanya	Arjantin	Ekvador	Haiti
Avustralya	Bostwana	El Salvador	Kenya
Belçika	Brezilya	Endonezya	Mali
Danimarka	Bulgaristan	Fas	Nepal
Estonya	Jamaika	Hindistan	Pakistan
Finlandiya	Kosta Rica	Kamerun	Senegal
Hollanda	Letonya	Kolombiya	Tacikistan
İsrail	Malezya	Moldova	Uganda
İsveç	Meksika	Sudan	Vietnam
İsviçre	Panama	Tayland	
İtalya	Polonya	Tunus	
Kanada	Romanya	Ürdün	
Macaristan	Rusya		
Norveç	Şili		
Portekiz	Uruguay		
Singapur			
Umman			
Yeni Zelanda			
Yunanistan			

Kaynak: World Bank List of Economies (2008)

Ek 2. Değişkenlerin tanımsal istatistikleri

	DEM	Y1	Y2	GR	POP	SCHOOL	INF
Ortalama	15.58	10803.78	416.51	3.51	52.55853	84.80684	23.39374
Medyan	18.00	6540.00	113.30	4.00	11.02355	93.86000	5.000000
Maksimum	20.00	47550.00	12358.70	12.00	1094.583	99.00000	2251.000
Minimum	1.000	440.00	3.97	-31.00	1.346100	20.73000	-23.00000
Standart. S.	5.71	10463.12	1255.52	3.95	136.0958	19.86614	132.6439
Çarpıklık	-1.23	1.0861	6.688	-2.15	5.876587	-1.482824	12.67176
Basklılık	3.01	3.1071	52.05	14.88	40.82155	4.035579	184.6087
Jarque-Bera	196.20	82563.01	82635.01	5107.67	50130.06	315.3486	1074568.0
Prob.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A., Yared, P. (2005), Income and Democracy, NBER Working Paper Series, 11205, 1-64.
- Alfaro, J. A. (2002), Economic Development and Democracy: Can Modernization Theory Be Upheld in Central America?, 2. Revista de Ciencias Economicas, Universidad de Costa Rica, XX (1), <http://www.geocities.com/jaacun/Democracy.PDF> (22.06.2007).
- Arat, Z. F. (1988), Democracy and Economic Development: Modernization Theory Revisited, Comparative Politics, 21 (1), 21–36.
- Arat, Z. F. (1991), Democracy and Human Rights in Developing Countries, Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Baltaghi, B. H. (2005), Econometric Analysis of Panel Data, John Wiley and Sons.
- Banks, A.S. (1994), Cross-Polity Time Series Data Archive, Binghamton NY: State University of New York.
- Başar, S., Güllüce, A. Ç. ve Yıldız, Ş. (2009) “Effects of Economic Growth on Democratization in Transition Economies: A Panel Data Approach”, Sosyoekonomi, 2009/1, 87-101.
- Boix, C., Stokes, S. C. (2003), Endogenous Democratization, World Politics, 55, 517-49.
- Bollen, K. A. (1979), Political Democracy and The Timing of Development, American Sociological Review, 44, 572–87.
- Bollen, K. A. (1993), Liberal Democracy: Validity and Method Factors in Cross-National Measures, American Journal of Political Science, 37, 1207-1230.
- Burkhart, R. E., Lewis-Beck, M. S. (1994), Comparative Democracy: The Economic Development Thesis, American Political Science Review, 88 (4), 903–10.
- Coleman, J. S. (1960), Conclusion: The Political Systems of The Developing Area, in Almond, G. A., Coleman, J. S., eds., The Politics of Developing Areas, Princeton: Princeton University Press, 532-81’den aktaran Arat, Z. F. (1988), Democracy and Development: Modernization Theory Revisited, Comparative Politics, 21 (1), 22.

- Cutright, P. (1963), National Political Development: Measurement and Analysis, *American Sociological Review*, 28, 253–64.
- Dahl, R. A. (1971), *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (1989), *Democracy and its Critics*, Cambridge, Mass.
- Ersson, S., Lane, J. E. (1996), “Democracy and Development: A Statistical Exploration”, in Leftwich, A. (ed.) *Democracy and Development: Theory and Practice*, Polity Press, Cambridge.
- Freedom House (2006): *Freedom in the World Country Ratings (1972 – 2006)*,
<http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FWAllScores.xls>
(25.09.2006).
- Freedom House (2007): *Freedom in the World*,
http://www.freedomhouse.org/template.cggbgfm?page=351&ara_page=333&year=2007 (08.02.2007).
- Gould A. C., Maggio, A. J. (2003), *Political Regimes and Economic Development: A Model of Reference - Dependent Choices and Experimental Data*,
http://www.asu.edu/clas/polisci/cqrm/APSA2003/Gould&Maggio_AP SA2003.pdf (18.03.2007).
- Greene, W. H. (2003), *Econometric Analysis*, Prentice Hall.
- Gurr, T. R. (1974), Persistence and Change in Political Systems, 1800-1971, *American Political Science Review*, 74 (December): 1482-1504.
- Gurr, T. R. (1990), *Polity II: Political Structures and Regime Change, 1800–1986*, Ann Arbor: ICPSR.
- Helliwell, J. F. (1992), *Empirical Linkages Between Democracy and Economic Growth*, NBER Working Paper, No: 4066.
- Helliwell, J. F. (1994), *Empirical Linkages Between Democracy and Economic Growth*, *British Journal of Political Science*, 24, 225–48.
- Huntington, S. (1991), *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, University of Oklahoma Press.

- Jackman, R. W.(1973), On the Relation of Economic Development to Democratic Performance, *American Journal of Political Science*, 17(3), 611–21.
- Jagers, K., Gurr, T. R. (1995), Tracking Democracies Third Wave With the Polity III Data, *Journal of Peace Research*, 32, 469-484.
- Kim, C. L. (1971), Socio-Economic Development and Political Democracy in Japanese Prefectures, *The American Political Science Review*, 65 (1), 184–6.
- Landman, T. (1999), Economic Development and Democracy: The View from Latin America, *Political Studies*, XLVII, 607–26.
- Lipset, S. M. (1959), Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy, *American Political Science Review*, 53, 69–105.
- Lipset, S. M. (1960), *Political Man*, London.
- Marshall, M. G., Jagers K. (2002), *Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800 – 2002: Dataset Users' Manual*. Maryland: University of Maryland, <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/polity> (18.09.2006).
- Monshipouri, M., Samuel, A. (1995), Development and Democracy in Pakistan: Tenuous or Plausible Nexus?, *Asian Survey*, 35 (11), 973–89.
- Muller, E. N. (1995), Economic Determinants of Democracy, *American Sociological Review*, 60 (6), 966–82.
- Neubauer, D. E. (1967), Some Conditions of Democracy, *The American Political Science Review*, 6 (4), 1002–9.
- Poe, S.C., Tate, C.N. (1994), Repression of Human Rights to Personal Integrity in the 1980s: a Global Analysis, *American Political Science Review*, 88, 853-72.
- Polity IV Project (2006): *Dataset Users' Manual*, <http://www.cidcm.umd.edu/polity/data/showlic.htm> (19.06.2006).
- Przeworski, A., Limongi, F. (1997), Modernization: Theories and Facts, *World Politics*, 49 (2), 155-83.
- Refik, H. (1947), *Demokrasi Nedir?*, İstanbul.

KAÜ-İİBF DERGİSİ * CİLT: 3 * SAYI: 3 * YIL: 2012
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAFKAS UNIVERSITY, JOURNAL OF ECONOMICS and ADMINISTRATIVE SCIENCES
FACULTY
WEB: <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr>

- Schmidt, M. G. (2001), Demokrasi Kuramlarına Giriş, Çev. Köktaş, M. E., Ankara: Vadi Yayınları.
- Türkkan, E. (1996), Ekonomi ve Demokrasi, Ankara: Turhan Kitabevi.
- United Nations Development Programme (1993-2005), Human Development Reports <http://hdr.undp.org/en/reports/>
- World Bank (2006) World Development Indicators, Washington DC.
- World Bank List of Economies (2008): World Bank, <http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/CLASS.XLS> (Mayıs 2008).
- Yaffee, R. (2003) A Primer for Panel Data Analysis, Social Sciences, Statistics&Mapping, <http://www.nyu.edu/its/statistics/Docs/pda.pdf> (Temmuz 2008).
- Yay, G. G. (2002), İktisadi Gelişme ve Demokrasi Üzerine Bir Sınama, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 52 (1), 27-54.
- Yıldız Ş. (2007) “İktisadi Büyümenin Demokratikleşme üzerindeki Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum.

KAÜ-İİBF DERGİSİ * CİLT: 3 * SAYI: 3 * YIL: 2012
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAFKAS UNIVERSITY, JOURNAL OF ECONOMICS and ADMINISTRATIVE SCIENCES
FACULTY
WEB: <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr>